

llengües germàniques, sense comptar que confusions d'origen metafònic, poden haver ajudat a dissimular formes antigues en les altres, i que en totes ha existit sempre, amb gran força productiva, el verb BINDAN (gòt., ags., esc. ant. *bindan*, etc.) de comuna herència indoeuropea.

DERIV.: *Embenar* [S. XIII, St. Pere Pasqual?; abunda en el xv]; *embenadura* [Ss. XVI-XVII], *embenada*, *embenament*, *embenador*, *embenat* [DFa, AlcM] neologisme tolerable que hom ha recomanat per evitar el barbarisme *benatge* i el mediocre *embenatge*; millor, si no *embenadura*, adequat en molts casos, usar el verb *embenar* recordant que si la nostra única expressió tradicional (còmoda, suficient i perfecta) amb el verb (*m'ho han embenat*, *la òvia embenada*, *no t'ho desembenis*) no semblaria tan genuïna en francès o en castellà com *poner un vendaje* o *un bandage*, això no és raó perquè el català estrefaci aqueixes llengües estrangeres (¿cal que la gent neta, sana i no tècnica parli tant com això dels dispositius de benes?: útil és saber-los posar o llevar i d'això se'n diu *embenar* o *desembenar*, no *posar* o *treure un vendatge* o un *embenat*).

Esbenar mall. que AMAlcover usava per «fer benes» o sigui 'trosejar, esbocinar, destruir' («llensant-me --- a les tenebres exteriors, *esbenant* ells i espoltrint l'obra d'En Prat de la Ribaa», BDLC XI, 282).

Benaffecte, V. *afecte* *Benagai*, V. *benaurat* *Benamat*, V. *amar* *Benanança*, *benanant*, *benanat*, V. *benaurat* *Benastruc*, *benastrugança*, V. *astre*

BENAURAT, de la forma *benaiirat* antigament més corrent, compost de *ben* i l'antic *aiir* 'averany', ll. AUGURIUM, d'on els compostos *benaiirat*, *malau(i)-rat* 'el qui està subjecte a bons o mals auguris'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

Ja hi ha, des del S. XIII, algun cas de la forma moderna de vocalisme més senzill *benaurat*, com la que se cita dels docs. dels Templers publ. per Miret i Sans (AlcM). Però llavors, i fins molt avançat el període literari medieval, predomina molt la forma més complexa: «plach a nostre senyor Déu apellar Èvast a la sua *benauyrada* glòria, e volch-lo trer de la misèria --- d'aquest món» (*Blanquerna* I, 117.12). Aquesta és llavors la forma força més freqüent. També se'n troben variants per lleu i simple evolució fonètica; com: «lo *benuyrat* burguès respòs a sa muller, e dix que no s'o preave si les gents lo scarnien, pus que Déus lo loàs» (Llull, *Meravelles* III, 9); «al pòbol *benuhirat*», Reixac, 121.18, traduïnt «le pueple Israel» de l'original francès de la *Queste*, *benoirat* ibid. 189.28, etc. Formes que comproven la falsedat (evident de tota manera) de la lliçó *benavirat* que alguns erròniament havien atribuït a la grafia bàsica; 1 altres vegades es formà una *v* per reblir aqueix hiatus: «la tua resplandent e *benauyrada* bandera», *Cu-rial* III, 64.

En llengua d'oc antiga es troben en concurrència formes amb *ben-* i amb *bon-*, i aquesta no fou

estranya a la nostra llengua antiga, almenys en el Rosselló: «vesé, en la vigília del naixement de Jhesu-xrist la *bonauyrada* Verge, que tenia en sa brassa lo seu fiyl» (*Vides Ross.*, 19r2). De tota manera, a la fi de l'època clàssica ja s'ha generalitzat la variant *benaurat*, única que ressorgeix, després d'alguns segles d'oblit, a l'hora de la Renaixença. En aquest període és ja només un mot de nivell literari, però almenys amb un valor elevat o lleument emfàtic no és estrany als escriptors d'estil viu i sense recerca: «els records dels dies de joia *benaurada* passats en la celda dels condemnats a mort», P. Coromines, *Presons*, 119.

Hom sol deixar sense explicació un detall fonètic. Com a resultat del ll. AUGURIUM, com a substantiu, i igualment en aquesta combinació, haurem d'esperar formes romàniques en *o*, o el resultat del diftong *oi*, quan la *o* es combina amb la *i* final d'AUGURIUM: tal com tenim en efecte *agoiro* en gallego-portuguès i el seu succedani *agüero* en castellà; el mateix en els compostos del tipus BENE- i MALE-AUGURI-ATUS, i de fet no és extraordinari de trobar casos de *malagorado*, *-agoirado* en castellà i portuguès antics, d'on hom ha cregut (potser amb raó) que surti el cast. *malogrado* (probablement *mal-logrado* però no sense aportació convergent del nostre mot). En tot cas a Catalunya, Itàlia i França el que trobem són formes amb una *u* (com si la base fos en *-ÜRUM): fr. ant. *eür*, *bien-* i *mal-eüreus* (avui *bienheureux*, etc.), it. *sciagurato*, *sciagura*, oc. *bonauirat*, *benaiirat*, *benaiürós*, cat. *benaiirat*, *aiür*, etc.

És que en realitat això no és el fruit d'una evolució fonètica capritxosa ni esporàdica, sinó d'una vella influència soferta pels mots de la nostra família, per part dels nombrosos abstractes i verbs derivats en -ÛRA i -ÛRARE. En particular hagué d'haver-hi des d'antic una acció de *benaventurat* damunt el seu sinònim *benau(i)rat*, de *malaventurat* sobre *malaiirat*, de *malaventurós* i equivalents estrangers sobre *malaiürós*, *maleureux*, etc., de *malaventurato* sobre *sciagurato* i anàlegs. Ara bé, persistint aquesta acció, havia d'ajudar molt a la reducció fonètica de *benaiirat* a *benaurat* i formes afins.

Caràcter secundari té l'ús transitiu 'tornar feliç, fer benaventurat' a vegades en Ramon Llull: «Déus avia *benauyrats* aquells qui aurién paciència» (*Blanquerna* I, 272.15), «Déus *benehuyra* hom, e ha-li donada oportunitat com ús de sa *benevuyrança*» (*Meravelles* IV, 19).

De *augurium* i del seu primitiu *augur* amb els seus derivats (*augurar*, *augural*) vénen, per via sàvia, *auguri* [c. 1500], *augurar* i *augurador* [1695, Lacav.]; *augur* [c. 1900, AlcM]. La forma antiga i hereditària del mot fonamental AUGURIUM va ser en català *aiür* (= *aiür*), que ja trobem sovint en R. Llull, sigui en la forma pura o un poc evolucionada en *avuir*: «aquell cavaller era *avuyrer*, e era vengut per guardar *auyrs* qui li significassen veritat de una cavalcada que volia fer contra un altre cavaller» (*Blanq.* I, 230.20); de nou en *Cavall.*, 31; «Blanquerna respòs al cavaller dient que sàviament havia respòs, mas sa hobra era